

ใบประเมินความสนใจต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

ชื่อกลุ่ม.....

ที่อยู่ติดต่อได้.....

..... โทรศัพท์..... โทรสาร.....

ชื่อประธานกลุ่ม.....

ชื่อผู้กรอก.....ตำแหน่ง.....

- ประเภทของธุรกิจชุมชน

- ☐ อุตสาหกรรมอาหาร ชนิดสินค้า.....
- ☐ อุตสาหกรรมสิ่งทอ ชนิดสินค้า.....
- ☐ อุตสาหกรรมอุปโภคบริโภค ชนิดสินค้า.....
- ☐ อุตสาหกรรมจักสานและเครื่องเรือน ชนิดสินค้า.....
- ☐ อื่น ๆ

	กลุ่มการผลิต	ใช่	ไม่ใช่
1.	การผลิตมีลักษณะต่างคนต่างผลิต ต่างคนต่างเป็นเจ้าของกิจการ เจ้าของธุรกิจ		
2.	การขายมีลักษณะต่างคนต่างขาย		
3.	มีคณะกรรมการบริหารทำหน้าที่ตัดสินใจ คุมการผลิตและการจำหน่าย		
4.	สมาชิกมีส่วนในการคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร		
5.	มีการลงทุนร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม		
6.	มีการแบ่งเงินปันผล / หรือกำไรให้สมาชิก		
7.	คนในชุมชนสามารถสมัครเป็นสมาชิกได้		

- จำนวนสมาชิก(ไม่รวมเครือข่าย).....

- ท่านสนใจต่อระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนระดับใด

	สนใจมาก	สนใจปานกลาง	สนใจน้อย	ไม่สนใจ
ระบบกุดชุม				
ระบบบัตรเฮง				
อื่นๆ.....				

- หลังการสัมมนาท่านมีความเข้าใจในระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด

- ☐ มาก
- ☐ ปานกลาง
- ☐ น้อย
- ☐ ยังไม่เข้าใจ

- ท่านสนใจระบบแลกเปลี่ยนชุมชนแบบใด

- ☐ ใช้ในชุมชน
- ☐ ใช้ระหว่างชุมชน
- ☐ ไม่สนใจ เพราะ.....
- ☐ ไม่แน่ใจ เพราะ.....

- ถ้าหากมีใครให้ทุนเพื่อให้ท่านศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนในชุมชนของท่านเอง ท่าน
อยากจะทำหรือไม่?.....

- ข้อเสนอแนะอื่นๆ.....
.....
.....
.....
.....

แบบประเมินผล
การสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3
โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง
วันที่ 6-7 กันยายน 2546
วัดไผ่ล้อม อ.เมือง จ.ตราด

ชื่อกลุ่ม

ที่อยู่

.....

เกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

โปรดขีดถูกหน้าข้อที่เลือก

1. กลุ่มของท่านมีการพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนชุมชนอยู่ในขั้นตอนใด

- กำลังเตรียมความคิด หรือสอบถามความสนใจของสมาชิก
- สมาชิกมีความสนใจและกำลังหารูปแบบ
- มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าระหว่างสมาชิก
- มีการจัดบัตร คู่มือ เงินตราชุมชนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน
- มีการหักบัญชีสินค้าหรือบริการ
- อื่นๆ (ระบุ)

2. จำนวนสมาชิกในระบบแลกเปลี่ยน

- ยังไม่เริ่มระบบแลกเปลี่ยน
- มีการแลกเปลี่ยนแล้ว เมื่อเดือนปี.....
มีสมาชิก..... คน

3. ปัญหาของระบบแลกเปลี่ยน

- ไม่รู้ว่าคนอื่นต้องการอะไร
- สมาชิกมีของเหมือนกัน
- สมาชิกไม่เห็นประโยชน์
- สมาชิกไม่ซื่อสัตย์
- ขาดความรู้ในการจัดการ
- อื่นๆ.....

4. ถ้ายังไม่มีระบบแลกเปลี่ยนให้ข้ามไปข้อ 5

ถ้ามีระบบแลกเปลี่ยนแล้ว กรุณาเปรียบเทียบกับสถานการณ์ก่อนการเกิดระบบแลกเปลี่ยน

	เพิ่มขึ้น	เท่าเดิม	ลดลง	ไม่แน่ใจ
จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมการแลกเปลี่ยน				
ความหลากหลายของสินค้าที่นำมาแลกเปลี่ยน				
จำนวนครั้งของการแลกเปลี่ยนต่อเดือน				
มีการผลิตสินค้าและบริการตรงความต้องการ				
การออมเงินบาท				
การระดมทุน				
ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือกันในชุมชน				
การทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน				
การพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในชุมชน				
การแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ในชุมชน				
การรับรู้ปัญหา ความต้องการในชุมชน				
การปฏิบัติตามกติกาของชุมชน				
ความแตกต่างเหลื่อมล้ำในชุมชน				
ความขัดแย้งในชุมชน				

5. ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เกี่ยวกับการจัดสัมมนา

6. กรณำประเมินการจัดสัมมนา

	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
เนื้อหาการสัมมนา			
รูปแบบการสัมมนา			
เวลา กำหนดการสัมมนา			
ได้รู้จักหรือสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ			
ประโยชน์ของการสัมมนา			

7. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสัมมนา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวกที่ 3-4

สรุปการอภิปรายกลุ่มย่อยครั้งที่ 3

สรุปการอภิปรายกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 1

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

ผู้นำการอภิปราย

1. นายเสื่อ อภิชาติเกรียงไกร
2. นางสาวอรอนงค์ อินทรหะ

ผู้เข้าร่วมกลุ่มอภิปราย

1. นายอัครพลเหล้าะ วงษ์ใหญ่ กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านตะโล๊ะ จ.สงขลา
2. นายมะแอ ขาวบก กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านตะโล๊ะ จ.สงขลา
3. นางกัญญา เพ็งจันทร์ กลุ่มแปรรูปอาหารทะเล จ.นครศรีธรรมราช
4. นส.รัชดา เพ็ญนิรัตน์ กลุ่มแปรรูปอาหารทะเล จ.นครศรีธรรมราช
5. นส.ชนิฐา แก้วจิตคงทอง กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา จ.กาญจนบุรี
6. นายพิพัฒน์ แก้วจิตคงทอง กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา จ.กาญจนบุรี
7. นายไมตรี ช้างโต กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา จ.กาญจนบุรี
8. นายสมศักดิ์ บุญมี กลุ่มร้านค้าชุมชนตำบลท่าเสา จ.กาญจนบุรี
9. ค.ช.ธีระพงษ์ ศักดิ์กุนันท์ กลุ่มอนุเยาวชนรักดินน้ำชี จ.ชัยภูมิ
10. ค.ญ.ศุภวรรณ ราคาแพง กลุ่มอนุเยาวชนรักดินน้ำชี จ.ชัยภูมิ
11. ค.ช.วุฒิไกร เรือนทอง กลุ่มอนุเยาวชนรักดินน้ำชี จ.ชัยภูมิ
12. ค.ญ.เนตรนภา ภาษา กลุ่มอนุเยาวชนรักดินน้ำชี จ.ชัยภูมิ
13. ค.ญ.พัชรารณย์ สุทธิทักษ์ กลุ่มอนุเยาวชนรักดินน้ำชี จ.ชัยภูมิ
14. นายอำนาจ ประสบหมู่ กลุ่มบ้านโหล่น จ.ชัยภูมิ
15. นางกองศรี เทศไทย กลุ่มเกษตรยั่งยืนยุคหนองยอ จ.ยโสธร
16. นางผัน เทศไทย กลุ่มเกษตรยั่งยืนยุคหนองยอ จ.ยโสธร
17. นางมุกดา ดินม่วง ชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์ กทม.

ประเด็นการสัมมนา

1. บทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและการประเมินผล
2. ข้อคิดเห็นต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชนลอยฟ้า (เพื่อน เลี้ยว เกล็ด)

สรุปการอภิปราย

ในการอภิปรายกลุ่มย่อย ผู้นำการอภิปรายได้ให้แต่ละกลุ่มรายงานความคืบหน้าของการใช้ระบบแลกเปลี่ยนในชุมชนของตน และให้มีการสรุปบทเรียนจากการใช้ระบบแลกเปลี่ยนรวมทั้งประเมินผลจากการที่ได้ใช้ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ซึ่งสามารถสรุปเป็นรายกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่มร้านค้าชุมชน บ.ตะโล๊ะ จ.สงขลา

กลุ่มร้านค้าชุมชนจัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี 2538 มีสมาชิกเข้าร่วม 58 คน มีการลงทุน หุ่นละ 100 บาท คนละไม่เกิน 20 หุ่น เริ่มแรกมีเงินทุนประมาณ 50,000 บาท ร้านค้าชุมชนได้ดำเนินการโดยจำหน่ายสินค้าให้มีราคาต่ำกว่าราคาตลาดเล็กน้อย เนื่องจากเป็นร้านค้าของชุมชน ไม่เน้นการทำกำไร ทำให้ต่อมาร้านค้าทั่วไปต้องลดราคาสินค้าลงบ้าง ปัจจุบันราคาสินค้าในร้านค้าชุมชนจึงไม่ค่อยมีความแตกต่างกับราคาสินค้าในร้านค้าทั่วไป ขณะนี้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น 270 คน และมีเงินทุนประมาณ 218,000 บาท ในชุมชนบ้านตะโล๊ะ นอกจากจะมีร้านค้าชุมชนแล้ว ยังมีกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ และกลุ่มฌาปนกิจเพื่อเป็นสวัสดิการให้กับคนในชุมชน

ในเรื่องของการใช้ระบบแลกเปลี่ยนในชุมชน ขณะนี้กลุ่มร้านค้าชุมชนยังไม่ได้เริ่มดำเนินการ เนื่องจากยังไม่พร้อมและยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน มีเพียงการแลกเปลี่ยนแรงงานที่เป็น การแลกเปลี่ยนตามวัฒนธรรม แต่ยังไม่มีการจัดระบบแต่อย่างใด ส่วนแนวคิดที่จะแลกเปลี่ยน ผลผลิตทางการเกษตรนั้น กลุ่มมีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้ยาก เนื่องจากชุมชนมีผลผลิตที่เหมือนกัน อย่างไรก็ตาม ระบบแลกเปลี่ยนที่กลุ่มมีอยู่บ้างคือ การที่สมาชิกทำขนมมาฝากขายที่ร้านค้าชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนกับวัตถุดิบในการทำขนม โดยใช้วิธีการหักบัญชี แต่ระบบการแลกเปลี่ยนนี้เกิดขึ้นเพียงน้อยราย

กลุ่มร้านค้าชุมชนได้เข้าร่วมระบบแลกเปลี่ยนลอยฟ้า (เพื่อน เลี้ยว เกล็ด) แต่ในขณะนี้ยังไม่มีสินค้าที่สามารถนำไปแลกเปลี่ยนได้ ทางกลุ่มจึงมีโครงการว่าจะไปซื้อน้ำมันพืชจากประเทศ มาเลเซียมาแลกกับข้าวสารของกลุ่มอื่น แต่ยังไม่ได้ดำเนินการ

กลุ่มเกษตรกรย้อนยุคหนองขอ จ.ยโสธร

กลุ่มเกษตรกรย้อนยุคหนองขอ เกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิก โดยการลงทุนคนละ 1,000 บาท กลุ่มมีแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีทางการเกษตรให้เป็นแบบดั้งเดิม คือการไม่ใช้สารเคมีในการเกษตร และกลุ่มยังได้ใช้ระบบแลกเปลี่ยนแบบใช้สื่อกลางคือ “เบี้ยกุดชุม” โดยใช้ร่วมกับเงินบาท แต่เนื่องจากกลุ่มได้มีการพิมพ์บัตร “เบี้ยกุดชุม” ขึ้น ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบ ธนบัตรและมีกรรมการจัดการระบบแลกเปลี่ยนที่เรียกว่า “ธนาคารเบี้ย” ทำให้เกิดปัญหาการเข้าใจผิดในเรื่องของกฎหมายขึ้นบ้าง เป็นผลให้สมาชิกบางส่วนถอนตัวไป จึงได้หยุดการใช้ระบบแลกเปลี่ยนไประยะหนึ่ง หลังจากนั้นได้เปลี่ยนชื่อเป็น “บุญกุดชุม” และสามารถใช้ต่อมาได้

จนถึงปัจจุบัน หลังจากมีระบบแลกเปลี่ยนในชุมชนมีการผลิตเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผักปลอดสารพิษที่ได้รับความนิยมมาก การแลกเปลี่ยนไม่ได้ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่เป็นการออมเงินบาทไว้เพื่อใช้นอกชุมชน แต่ในขณะนี้ยังเห็นไม่ชัดเจน ส่วนที่เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นผลมาจากการแลกเปลี่ยนคือ ทำให้พัฒนาความสัมพันธ์อันดีในชุมชน มีความเอื้ออาทรต่อกันมากขึ้น สำหรับแผนการในการพัฒนาระบบขณะนี้คือ การเตรียมเก็บข้อมูลและนำมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงระบบต่อไป

ชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์ กรุงเทพฯ

มีการรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านโดยตั้งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน และเพื่อเป็นกรรมการกองทุนหมู่บ้าน มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในหมู่บ้าน มีสมาชิกประมาณ 70 คน หลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการวิจัยนี้ได้เริ่มจัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้น โดยครั้งแรกใช้เงินลงทุนส่วนตัว ภายหลังได้เปิดรับสมาชิก โดยจะต้องชำระค่าสมัครคนละ 100 บาท และค่าหุ้น ๆ ละ 10 บาท ขณะนี้มีสมาชิกประมาณ 50 คน หลังจากที่มีร้านค้าชุมชน คนในชุมชนมีความสามัคคีกันมากขึ้น และเกิดการพัฒนาอาชีพทั้งด้านความรู้และด้านการลงทุน ขณะนี้ยังไม่ได้ใช้ระบบแลกเปลี่ยนในชุมชนแต่มีแผนการว่าจะเริ่มใช้โดยใช้ร้านค้าชุมชนเป็นศูนย์กลาง

กลุ่มร้านค้าชุมชน ต.ท่าเสา จ.กาญจนบุรี

ในชุมชนมีการรวมตัวกันโดยการจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจ ธนาคารหมู่บ้าน กองทุนสวัสดิการเพื่อคนชราและคำรักษาพยาบาล จากสวัสดิการไปสู่การพัฒนาอาชีพ โดยจัดตั้งกลุ่มเลี้ยงโค และสนับสนุนอาชีพโดยการจัดตั้งร้านค้าชุมชนเพื่อลดต้นทุน อุปกรณ์ทางการเกษตรและสินค้าอื่น ๆ ร้านค้าทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการซื้อขายผลผลิตระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้าคนกลางเดิมมีสมาชิก 30 คน ปัจจุบัน สมาชิก 300 คน ได้มีการขยายเครือข่ายในระดับอำเภอ มีการเก็บข้อมูล เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและหนี้สินในหมู่บ้าน และเก็บข้อมูลเพื่อเตรียมสร้างระบบแลกเปลี่ยนวัตถุดิบกับผลผลิต ต่อไปมีแผนการว่าจะทำโรงงานอาหารสัตว์เพื่อให้เป็นธุรกิจของชุมชน สร้างอาชีพภายในชุมชน

กลุ่มแปรรูปอาหารทะเล จ.นครศรีธรรมราช

กลุ่มเป็นสมาชิกระบบแลกเปลี่ยนลอยฟ้า “เพื่อน เลี้ยว เกล็ด” โดยมีเงื่อนไขการเข้าเป็นสมาชิกคือ ลงหุ้น 10,000 บาท ค่อกู้กลุ่ม ซึ่งขณะนี้มีทุน 60,000 บาท สมาชิกสามารถยืมเงินกองกลางไปใช้เพื่อการผลิตก่อนได้ กลุ่มแปรรูปอาหารทะเลดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนคือ นำอาหารทะเลไปแลกกับข้าวสารจากกลุ่มทางภาคอีสาน โดยสามารถกำหนดคุณภาพของสินค้าซึ่งกันและกันได้ตามความต้องการของผู้ซื้อ และการกำหนดราคาตามแต่ตกลงของทั้งสองฝ่าย ไม่ขึ้นอยู่กับราคาตลาด ขณะนี้กำลังเก็บข้อมูลเพื่อนำมากำหนดอัตราแลกเปลี่ยน

กลุ่มอนุเยาวชนรักคันน้ำชี จ.ชัยภูมิ

ลักษณะของการแลกเปลี่ยนเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งของกันโดยตรง ซึ่งสมาชิกกลุ่มเป็นเด็ก เยาวชน เริ่มแรกมีสมาชิกประมาณ 30 คน และมีการแลกเปลี่ยนในวันเสาร์-อาทิตย์ แต่ปัจจุบันมี สมาชิกเพียง 6 คน จึงมีการแลกเปลี่ยนเฉพาะในวันอาทิตย์เท่านั้น ส่วนสิ่งของที่นำมาแลกเปลี่ยน กันส่วนใหญ่เป็นอาหารที่นำมาจากที่บ้าน เช่น ไก่ปิ้ง หมกหน่อไม้ การแลกเปลี่ยนเป็นไปตาม ความสมัครใจของสมาชิกโดยไม่มีการบอกความต้องการกันก่อนล่วงหน้า นอกจากกิจกรรมการ แลกเปลี่ยนแล้ว ในกลุ่มยังมีกิจกรรมเสริมสร้างความสัมพันธ์อื่น ๆ อีก เช่น เลี้ยงวัว ปลูกต้นไม้ ฯลฯ

เนื่องจากเวลาจำกัด จึงไม่สามารถอภิปรายในประเด็นข้อคิดเห็นต่อระบบแลกเปลี่ยนลอย ฟ้า (เพื่อน เลี้ยว เกลอส) ได้ แต่จากการสังเกตการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการของสมาชิกกลุ่ม พบว่า กลุ่มส่วนใหญ่ให้ความสนใจอยากเข้าร่วมในระบบนี้ เนื่องจากต้องการระบายสินค้าของตนและ ต้องการซื้อสินค้าในราคาถูก

ประเด็นสัมมนาเชิงปฏิบัติการ กลุ่ม 2

วันที่ 7 กันยายน 2546

ณ วัดไร่ล่อม จ.ตราด

.....

วิทยากรประจำกลุ่ม

1. น.ส.มนัสวัลย์ พัฒนวิบูลย์
2. นางศศิธร กาญจนทัต

ผู้เข้าร่วมสัมมนา

1. นางขวดี โคสิน	เจ้าหน้าที่ TCCS กลุ่มพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองของกุดชุม
2. นางปราณี ศรีมันตะ	ประธานกลุ่มพัฒนาชุมชนพึ่งตนเองบุญกุดชุม
3. นายมังกร ชัยชนะคารา	ที่ปรึกษากลุ่มสตรีเพื่อธุรกิจและส่งเสริมบ้านนูนหลก
จ.เชียงใหม่
4. นางมาลีวรรณ ปทุมสูติ	ฝ่ายตลาด กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง จ.สุพรรณบุรี
5. นางกัลยา เทียงธรรม	ประธานกลุ่ม กลุ่มทอผ้าบ้านวังทอง จ.สุพรรณบุรี
6. นายชัยชนต์ ประดิษฐ์ศิลป์	มหาวิทยาลัยบูรพา
7. นายกรุงไท นพรัตน์	มหาวิทยาลัยบูรพา
8. น.ส.พลอยบงกช ชุ่มเพ็งพันธ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
9. น.ส.ปัทมา ลาภขันธ์ศรี	มหาวิทยาลัยบูรพา
10. น.ส.ฉวีวรรณ พิมพ์พันธ์	เครือข่ายเกษตร ภาคตะวันออก
11. นายโสภณ เข็มจรรยา	ศูนย์เกษตรศึกษา อ.ท่าตะเกียบ จ.ฉะเชิงเทรา
12. นายสาขยณ ใหญ่กระโทก	สมุนไพรชุมชนชุมชน จ.สระแก้ว
13. นายนิกร แก้วคำ	ศูนย์เกษตรศึกษา จ.ฉะเชิงเทรา
14. นางคำมุด สุทธิพิทักษ์	บ้านโหล่น จ.ชัยภูมิ
15. นายวิเรือง วาลย์มนตรี	บ้านโหล่น จ.ชัยภูมิ
16. นายไพจิตร วาลย์มนตรี	บ้านโหล่น จ.ชัยภูมิ
17. นายสากล ภาษี	ค.หัวฝาย กิ่งอำเภอแฉก จ.บุรีรัมย์
18. นายชวลิต กิจเงินบุญ	อ.แก่งหางแมว จ.จันทบุรี

ประเด็นที่น่าสนใจ

1. บทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและการประเมินผล
2. ข้อคิดเห็นต่อระบบแลกเปลี่ยนลอยฟ้า (เพื่อน เลี้ยว เกลล)

รายชื่อสมาชิกในกลุ่ม

1. ชุมชนศิรีวง จ.นครศรีธรรมราช
2. กลุ่มทอผ้าวังทอง จ.สุพรรณบุรี
3. กลุ่มบ้านโหล่น จ.ชัยภูมิ
4. เครือข่ายวนเกษตร จ.ฉะเชิงเทรา
5. กลุ่มองค์กรชุมชนอีสานการเกษตร จ.บุรีรัมย์
6. กลุ่มศูนย์ส่งเสริมอาชีพธุรกิจชุมชนและพัฒนาชุมชน ค.เมืองนะ จ.เชียงใหม่
7. ชุมชนบ้านสันติสุข จ.บึงฉว

1. กลุ่มศิรีวง

1.1 บทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและการประเมินผล

1) กลุ่มศิรีวงเคยมีระบบแลกเปลี่ยนชุมชนมานานแล้ว กว่า 300 ปี แต่หายไป เป็นระบบธุรกิจ ปัจจุบันมีร้านค้าชุมชน สถาบันการเงินชุมชน มีการท่องเที่ยว ซึ่งมีระบบทุน แต่กำลังจะเริ่มหันมาใช้ระบบแลกเปลี่ยนอีกครั้ง แต่กำลังคิดระบบอยู่ ขณะนี้มีการรวบรวมข้อมูลแล้ว แต่ยังไม่มีการวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติ

2) ศิรีวงเป็นการแลกเปลี่ยนโดยอ้อม กำลังแลกเปลี่ยนระหว่างภาค โดยใช้กองทุนเพื่อนเลี้ยวเกลลเป็นตัวเชื่อม มี “โครงการวิสาหกิจ” แลกข้าวเปลือกกับเครือข่ายอีสาน โดยการใช้ระบบเครือข่าย และแลกเปลี่ยนอย่างอื่นด้วย ไม่เพียงการแลกข้าวเปลือก

1.2 กองทุนเพื่อน เลี้ยว เกลล

เงื่อนไข 1) เป็นการรวมกลุ่มผ่านเครือข่ายภาค

2) มีคณะกรรมการแต่ละภาค

3) ลงทุนองค์กรละ 10,000 บาท

วัตถุประสงค์

- 3) คำนึงถึงคุณภาพสินค้า ที่ปลอดภัยจากสารพิษ
- 4) เป็นหลักประกันในการแลกเปลี่ยน
- 5) เพื่อลดค่าใช้จ่ายในด้านพ่อค้าคนกลาง
- 6) การบริหารจัดการไม่ซับซ้อน (การบริหารตัวเลข)

คำถาม : การสร้างความเชื่อถือ หลักประกัน ความไว้วางใจ ทำอย่างไร

1. ความเชื่อมั่นของตนเอง
2. การคบหากันนาน
3. ความต้องการตรงกัน
4. ความรู้สึกร่วมกัน
5. โครงการแลกเปลี่ยนต้องคู่กับการปฏิบัติ

สมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เห็นว่า การทำข้อมูลสู่ส่วนกลางเป็นลักษณะคล้ายกับ Account Trade ของราชการในระบบบัญชีตัวเลขของข้อมูล โดยจัดทำตัวเลขสู่ส่วนกลาง

2. กลุ่มทอผ้าวังทอง จ.สุพรรณบุรี

2.1 บทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและการประเมินผล

ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเริ่มจากการพูดคุยกับกลุ่มจ.ยโสธร แต่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่เป็นทางการ จำนวนสมาชิกเริ่มจากกลุ่มทอผ้าในการแลกเปลี่ยน มีสมาชิก 370 คน พบกันทุกเดือน โดยการคุยกันในแต่ละหมู่บ้าน มีคณะกรรมการมาจากการเลือกตั้ง และมีการแบ่งงานเป็นฝ่ายๆ การประชุมกันทุกเดือนทำให้ทราบความต้องการของสมาชิก การใช้กลไกการรวมตัว ทำให้จำนวนค่อยๆ เพิ่มขึ้น รวมทั้งมีหน่วยงานของจังหวัดให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี

ลักษณะการแลกเปลี่ยนเป็นการแลกเปลี่ยนค้าชุมชนโดยการหักบัญชี “จดได้ จ่ายได้ ปลายปี มีโบนัส” โดยมีร้านค้าเป็นศูนย์รวมสินค้าเรียกว่า “วิมานบุญ” และมีการบริหารงานในรูปแบบกรรมการ

จุดแข็งของกลุ่ม

- 1) มีสินค้าเครื่องขายอยู่แล้ว จึงพร้อมจะแลกเปลี่ยนทุกวัน
- 2) การทอผ้ามีการระดมหุ้น แต่ไม่มีการกู้หนุ่เงิน
- 3) ระบบแลกเปลี่ยนเป็นตัวเสริมกิจการทอผ้า

ปัญหาการแลกเปลี่ยน

- 1) ยังไม่พร้อมในการดูงานเรื่องระบบแลกเปลี่ยน
- 2) ขาดเอกสาร และข้อมูล
- 3) ปัญหาที่ไม่พอ สมาชิกต้องสร้างเอง

ข้อสังเกตจากสมาชิกในกลุ่มร่วมอภิปราย

- กลุ่มวังทองมีมานานจากบรรพบุรุษ มีผู้นำกล้าคิด เสียสละ
- ในกลุ่มวังทองมีกลุ่มลาวโซ่งรวมอยู่ด้วย ทำให้มีการรวมกลุ่ม และเชื่อมร้อยกันดี กลุ่มโตเร็ว

2.2 กองทุนเพื่อน เสี้ยว เกลล

ความเห็นต่อกองทุนเพื่อน เสี้ยว เกลล ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้
ลดการคัดราคาของพ่อค้า แต่กลุ่มวังทอง

- 1) อยากแลกเปลี่ยนภายในกลุ่มก่อน
- 2) เห็นว่าการแลกเปลี่ยนข้ามภูมิภาคเป็นภาระ

3. กลุ่มชัยภูมิ บ้านโหล่น อ.หนองบัวแดง

3.1 บทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและการประเมินผล

- 1) การแลกเปลี่ยนทำได้บางครั้ง บางคราว
- 2) มีการแลกเปลี่ยนกับจังหวัดใกล้เคียง เช่น แลกหน่อไม้ (ชัยภูมิ) กับข้าว (ยโสธร)
- 3) ถ้าทำเป็นกลุ่มเล็กจะทำได้
- 4) อยากทำเป็นเครือข่ายโดยตรง แต่มีค่าขนส่งและการบริหารจัดการ

3.2 กองทุนเพื่อน เสี้ยว เกลล เห็นว่าเป็นระบบแลกเปลี่ยนที่ยังไม่ชัด เพราะกลุ่มชัยภูมิมีการแลกเปลี่ยนที่ทำในกลุ่มเล็ก

4. กลุ่มวนเกษตร จ.ฉะเชิงเทรา

4.1 บทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและการประเมินผล

- 1) ยังไม่มีการแลกเปลี่ยนเป็นทางการ ลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ทำอยู่คือเอาสินค้าเครือข่ายป่าตะวันออกมาแลกเปลี่ยนในร้านค้าชุมชน สำหรับกลุ่มที่มีการแลกเปลี่ยนกันระหว่างจังหวัดแล้ว เช่น สระแก้วกับฉะเชิงเทรา
- 2) มีการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่นการแลกเปลี่ยนพันธุ์ไม้
- 3) มีความสัมพันธ์เป็นพี่น้องกันเป็นหลัก
- 4) ปัญหาในการแลกเปลี่ยน
 - ความต้องการไม่ตรงกัน จึงหากกลุ่มใกล้เคียงกัน แต่บางกลุ่มยังไม่มีความพร้อม
 - ปัญหาการให้ข้อมูล

4.2 กองทุนเพื่อน เสี้ยว เกลล กลุ่มเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี ในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ แต่ต้องอาศัยเวลา และค่อยๆ เริ่ม

5. กลุ่มบุรีรัมย์

5.1 บทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและการประเมินผล

กลุ่มมีการแลกเปลี่ยนของกลับของ เช่น ข้าวแลกเกลือ การแลกแรงงานกับของ เช่น หมอลำแลกข้าว (การลงแขก) ถือเป็นการปลูกวัฒนธรรมให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง เกิดความรู้สึกผูกพันมากขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนระหว่างภาคแล้ว เช่น การทอดผ้าป่าต้นไม้ระหว่างภาค

5.2 กองทุนเพื่อน เลี้ยว เกล็ด เห็นว่า การแลกเปลี่ยนต้องมีความคุ้นเคยและรู้จักกันก่อน

6. กลุ่มเมืองนะ จ.เชียงใหม่

6.1 บทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและการประเมินผล

- 1) การแลกเปลี่ยนภายในชุมชนไม่สามารถดำเนินการ เพราะกลุ่มเศรษฐกิจยังไม่เข้มแข็ง ยังเป็นเพียงแนวความคิด
- 2) ปัจจุบันมีการแลกเปลี่ยนแรงงาน
- 3) มีการรวมตัวกันโดยแบ่งเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มโรงสีชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มอนุรักษ์ป่า

6.2 กองทุนเพื่อน เลี้ยว เกล็ด เห็นว่าอยากให้มีการข้ามระดับอำเภอก่อน เพราะมีวัฒนธรรมเดียวกัน อยากให้ราชการเป็นตัวเชื่อม เพราะมีความมั่นคงมากกว่า

7. กลุ่มกุดชุม จ.ยโสธร

7.1 บทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและการประเมินผล

- 1) เข้าสู่ระบบเงินตราชุมชนโดยนำเงินชุมชนไปซื้อสินค้าภายในชุมชนก่อน
- 2) บทเรียนตั้งแต่ปี 2543
- 3) หน่วยงานยังไม่เข้าใจวิถีชาวบ้าน จึงเปลี่ยนจากเบี้ยเป็นบุญ
- 4) มีองค์ความรู้น้อย
- 5) สื่อในการประชาสัมพันธ์มีน้อย
- 6) ปัญหาคือ เมื่อใช้แล้ว เงินหมุนเวียนมีน้อย ไม่กล้าใช้ สมาชิกกลัวว่าเงินตราชุมชนหมด เลยไม่ใช้

จุดแข็งของกลุ่ม

- มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อทำอาชีพเสริม
- มีแนวคิดเรื่องระบบแลกเปลี่ยนของคนในชุมชน
- มีกลุ่มออมทรัพย์
- มีความสามัคคี
- มีการประชุมเสนอปัญหาเรื่องการจัดการระบบทุกเดือน

7.2 กองทุนเพื่อน เลี้ยว เกล็ด ยังไม่เข้าใจการบริหารจัดการที่ชัดเจน ยังไม่ขอให้ความเห็น

8. สรุปบทเรียน

8.1 ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

- 1) ต้องสร้างความเข้าใจในการแลกเปลี่ยนก่อนว่าพื้นที่ต้องการอะไร
- 2) ชาวบ้านเข้าใจระบบหรือยัง
- 3) พัฒนาในพื้นที่ให้เข้าใจก่อน ค่อยๆ ขยายเป็นระดับเครือข่าย
- 4) กุศุม เข้าสู่ระบบเงินตราแล้ว
- 5) สำหรับพื้นที่ที่มีการแลกเปลี่ยนกันแล้ว รู้ถึงความร่วมมือกันในชุมชน และเกิดการแบ่งปันมากขึ้น
- 6) มีระบบวัฒนธรรมเดิมอยู่แล้วในหลายพื้นที่
- 7) ต้องให้หน่วยงานราชการเข้าในระบบด้วย
- 8) ลักษณะการแลกเปลี่ยน เช่น การแลกเปลี่ยนแรงงาน (ลงแขก) การแลกของกับของ (สุญกับกระป๋อง) การแลกของกับแรงงาน (เครื่องอุปโภคกับแรงงาน หมอลำกับข้าวเปลือก)

8.2 กองทุนเพื่อนสิ่งแวดล้อม

- 1) บางส่วนมีความเห็นในการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาการกีดกันราคาพืชผล
- 2) ปัญหาที่มองไม่เห็น คือ ไม่สามารถทำได้ในระดับภาคเพราะยังไม่เข้าใจวิถีการ ระบบและความเชื่อถือกัน
- 3) กลุ่มผลิตสินค้าที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย ยังไม่เห็นความจำเป็นในกิจกรรม เพราะเป็นการรวมตัวอีกระดับหนึ่ง
- 4) เคยมีประสบการณ์ ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่เกิดต้นทุน

รายงานสัมมนาในกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 2

สมาชิกกลุ่ม

1. กลุ่มเกษตรกรศูนย์รวมน้ำใจ เกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดมุกดาหาร
2. ศูนย์เรียนรู้พลังชุมชน ตำบลห้วยบง จังหวัดชัยภูมิ
3. กลุ่มโอได๋น้อย จังหวัดบุรีรัมย์
4. กลุ่มแม่บ้านมิตรภาพพัฒนา เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
5. กลุ่มสหกรณ์ปฏิรูปที่ดินหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี

บทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชน และการประเมินผล

1. กลุ่มเกษตรกรศูนย์รวมน้ำใจ เกษตรทฤษฎีใหม่ จังหวัดมุกดาหาร
 - ระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ทำให้ใช้เงินบาทน้อยลง เช่น สินค้าราคา 10 บาท ในระบบแลกเปลี่ยนชุมชน ใช้เงิน 8 บาท และทุน 2 ทุน ทำให้มีเงินบาทเหลือเก็บมากขึ้น
 - ชาวบ้านรู้สึกว่าการซื้อของได้ถูกลง และขายของได้ง่ายขึ้น
 - ชาวบ้านรู้สึกว่ามีความสุขมากขึ้น
 - ทำให้คนในชุมชนมีงานทำมากขึ้น
 - ทำให้เด็ก และเยาวชนมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยปกติจะมีตลาดขายของทุกวันเวลา 14.00 จะให้เด็กในชุมชนไปถามแต่ละครัวเรือนว่าจะขายอะไรบ้าง จากนั้นมาเขียนขึ้นบอร์ด โดยให้คำจ้างเด็ก เดือนละ 20 ทุน และให้เด็กช่วยทำบัญชี โดยทำให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้เรียนรู้ มีรายได้ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
2. ศูนย์เรียนรู้พลังชุมชน ตำบลห้วยบง จังหวัดชัยภูมิ
 - ทำให้มีความสามัคคี และมีความเข้าใจกันในหมู่สมาชิกมากขึ้น ช่วยเหลือกันมากขึ้น
 - ใช้เงินบาทน้อยลง
 - ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง เป็นภูมิคุ้มกัน ต่อปัจจัยภายนอก
 - ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนควรให้เกิดตามธรรมชาติ ค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งจะยั่งยืนกว่า
3. กลุ่มโอได๋น้อย จังหวัดบุรีรัมย์
 - คนในชุมชนมีความรักใคร่ สามัคคีกันมากขึ้น
 - มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันมากขึ้น
 - มีการเอาของในไร่นาของตนเองมาแลกเปลี่ยนกันมากขึ้น เช่น ปลา ผัก หน่อไม้
 - ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน
 - มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกลุ่ม โดยเริ่มจากการสอบถามว่าใครผลิตอะไร และมีใครต้องการแลกเปลี่ยนอะไรบ้าง

4. กลุ่มแม่บ้านมิตรภาพพัฒนา เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร
 - เริ่มจากมีปัญหาหนี้สิน จึงรวมกันตั้งกลุ่มออมทรัพย์ และสหกรณ์ร้านค้าชุมชน
 - มีการใช้ระบบหักบัญชีในการแลกเปลี่ยนผ่านร้านค้าชุมชน เช่น ร้าน ร้านขายข้าวมันไก่ มาเอาข้าวสาร ไปจากร้านค้าชุมชน แล้วจึงนำข้าวมันไก่มาแลก
 - กลุ่มออมทรัพย์ให้สมาชิกยืมโดยไม่คิดดอกเบี้ย เพราะขัดหลักศาสนาอิสลาม จึงทำให้กลุ่มไม่มีทุนบริหารจัดการ เพราะไม่มีการเก็บดอกเบี้ย และกรรมการจะออกค่าใช้จ่ายต่างๆเอง
 - ขณะนี้อยากได้คอมพิวเตอร์เพิ่มเติมเพื่อไว้เก็บข้อมูลในการแลกเปลี่ยน แต่ไม่มีทุน
5. กลุ่มสหกรณ์ปฏิรูปที่ดินหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี
 - ขณะนี้ในชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรมหลากหลาย แต่ยังขาดเงินทุน จึงตั้งเป็นสหกรณ์
 - มีปัญหาหนี้สิน เพราะระบายสินค้าไม่ได้ ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนจึงน่าจะช่วยได้มาก

ระบบเพื่อน เลี้ยว เกลอส

ระบบ เพื่อน เลี้ยว เกลอส เป็นระบบที่ไม่เน้นกำไรเหมือนระบบทุน ไม่เอาเปรียบคนจน และไม่คิดดอกเบี้ย แต่เน้นการช่วยเหลือ พี่พวาศัยซึ่งกันและกัน โดยสมาชิกที่ร่วมการสัมมนาเห็นด้วยกับหลักการนี้อย่างมาก และควรจะมีการสำรวจว่ามีใครผลิตอะไร และต้องการสินค้าอะไรบ้าง จะได้แลกเปลี่ยนกันได้ อีกทั้งควรจะเร่งทำเพราะเป็นโครงการที่มีประโยชน์

จังหวัด	ผลิต	ต้องการ
มุกดาหาร	ข้าว; ข้าวหอมมะลิ ข้าวเหนียว ผ้าทอ	หน่อไม้ น้ำมันพืช อาหารทะเล
ชัยภูมิ	ข้าว; ข้าวหอมมะลิ ข้าวเหนียว ผ้าทอ น้ำยาล้างจาน ยาสระผม สบู่	น้ำมันพืช อาหารทะเล; น้ำปลา กะปิ
บุรีรัมย์	ข้าว; ข้าวหอมมะลิ ข้าวเหนียว ผ้าทอ	อาหารทะเล; น้ำปลา กะปิ
กรุงเทพ	เงินทุน	น้ำมันพืช อาหารทะเล; น้ำปลา กะปิ ผ้าทอ แป้ง หน่อไม้
กาญจนบุรี	อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด สับปะรด หน่อไม้ พืช ผักต่างๆ การท่องเที่ยว	น้ำมันพืช อาหารทะเล; น้ำปลา กะปิ ผลไม้ ข้าวหอมมะลิ
กระบี่	อาหารทะเล; น้ำปลา กะปิ ปาล์ม ผลไม้ มะพร้าว การท่องเที่ยว	ข้าว; ข้าวหอมมะลิ ข้าวเหนียว หอม กระเทียม พริก พริกไทย หน่อไม้
นครศรีธรรมราช	ผลไม้ อาหารทะเล; น้ำปลา กะปิ สตอ	ข้าว; ข้าวหอมมะลิ หอม กระเทียม ผ้าทอ

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

โครงการวิจัยและพัฒนาระบบการแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง

วันที่ 7 กันยายน 2546 : สรุปการอภิปรายกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 4

รายชื่อผู้นำการอภิปรายกลุ่มย่อย

1. นางสาวพรพิศรา คลังภูเขียว นักวิจัยพื้นที่
2. นางสาวจันทร์พิไล ล้อ ผู้ช่วยนักวิจัย

รายชื่อสมาชิกกลุ่มอภิปราย

1. จ.ส.อ. กิตติกาญจน์ ทักชนนท์กลุ่มพัฒนาพึ่งพาตนเอง จังหวัดยโสธร
2. นายสุวิธ ธนาคุณ กลุ่มพัฒนาพึ่งพาตนเอง จังหวัดยโสธร
3. นายแสวง พันธุ์เลิศ กลุ่มพัฒนาพึ่งพาตนเอง จังหวัดยโสธร
4. นายอุดม โคสิน กลุ่มพัฒนาพึ่งพาตนเอง จังหวัดยโสธร
5. นางพุด บัวฉงอน กลุ่มเลี้ยงโควังคอตัง จังหวัดชัยภูมิ
6. นายสนั่น โคตรศรี กลุ่มเลี้ยงโควังคอตัง จังหวัดชัยภูมิ
7. นายเล บัวสระ กลุ่มเลี้ยงโควังคอตัง จังหวัดชัยภูมิ
8. นางนาง จันทร์อุต กลุ่มเลี้ยงโควังคอตัง จังหวัดชัยภูมิ
9. นายมนัส มั่นจำกลาง กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด จังหวัดนครราชสีมา
10. นางโสภา ศรีจันทร์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด จังหวัดนครราชสีมา
11. นางกาเรียน เทพจันทร์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด จังหวัดนครราชสีมา
12. นางสาวจิตติรัตน์ จงรับกลาง กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด จังหวัดนครราชสีมา
13. นางสาวกันดา มีชำนาญ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด จังหวัดนครราชสีมา
14. นายอิสมาแอล เหยียบบวช กลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรงนก จังหวัดสงขลา
15. นายอับดุลรอหมาน บีสะลาน กลุ่มผู้ผลิตกรงนกและหัวกรงนก จังหวัดสงขลา
16. นายวิเชียร ภูระหงษ์ กลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองอ้อ จังหวัดราชบุรี
17. นางศรีนวล วรศรีบุญ กลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองอ้อ จังหวัดราชบุรี
18. นางระเบียบ ยัมพา กลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองอ้อ จังหวัดราชบุรี
19. นางลักขณา วงศ์ยะรา ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นภาคกลาง และภาคตะวันตก อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
20. นางสาวมณีรัตน์ จริยธรรมวดี ผู้ช่วยนักวิจัย
21. นางสาววราณี สิริธิดาวร ผู้ช่วยนักวิจัย

สรุปประเด็นของแต่ละกลุ่ม

ในการอภิปรายกลุ่มย่อยกลุ่มที่ 4 นั้น จะเห็นได้ว่า ตัวแทนกลุ่มที่เข้าร่วมอภิปรายมีจำนวนทั้งสิ้น 18 คน จาก 5 กลุ่ม โดยมีกลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด เป็นกลุ่มที่เคยเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ณ บ้านสันติสุข ตำบลนาโง อำเภอกุดชุม จังหวดยโสธร กลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองฮ้อเป็นกลุ่มที่เคยเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 ณ วัดมะกรูด ตำบลม่วงงาม อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี และกลุ่มผู้ผลิตกรรณกและหัวกรรณกเป็นกลุ่มที่เคยเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการทั้งสองครั้งที่ผ่านมา ขณะที่กลุ่มพัฒนาพึ่งพาตนเองและกลุ่มเลี้ยงโควังตอตั้งไม่ได้เข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการทั้งสองครั้งแต่อย่างใด จากการอภิปรายกลุ่มย่อยในการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ แต่ละกลุ่มมีบทเรียนในเรื่องของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนและมีแนวทางดำเนินงานในระยะต่อไป ดังนี้

กลุ่มเกษตรอินทรีย์ จำกัด ได้กล่าวถึง “ระบบใจ” ว่า เกิดจากการที่แกนนำกลุ่มเข้าร่วมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ณ บ้านสันติสุข แล้วมีความสนใจจึงได้ร่วมกับชาวบ้านประมาณ 8 คนในการทำระบบแลกเปลี่ยน โดยใช้ข้าวในการลงทุน ซึ่งสมาชิกมีการนำบัตรโทรศัพท์ที่ใช้แล้วมาแปรรูปใหม่เพื่อใช้เป็นสื่อแลกเปลี่ยนในชุมชน หรือที่เรียกว่า “ใจ” ลักษณะของใจมี 3 แบบ ได้แก่ 1 ใจ จำนวน 40 ใบ, 5 ใจ จำนวน 30 ใบ และ 10 ใจ จำนวน 30 ใบ รวมทั้งสิ้น 100 ใบ ใจไม่เทียบค่าเป็นเงินบาทแต่สามารถใช้ควบคู่กับเงินบาท ซึ่งการแลกเปลี่ยนขึ้นอยู่กับการตกลงระหว่างทั้งสองฝ่าย เช่น น้ำมันพืชราคา 24 บาท ใช้ใจแลก 1 ใจ เป็นต้น และมีการนำใจกลับใช้ใหม่ ปัจจุบันสมาชิกที่ร่วมในการแลกเปลี่ยนรวมพระอาจารย์มีทั้งสิ้น 10 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการประหยัดค่าเงินบาทและสร้างความสามัคคีเกิดพลังความคิดภายในชุมชน การดำเนินงานเริ่มต้นหลังจากที่แกนนำกลุ่มกลับมาจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 25-27 มกราคม พ.ศ. 2546 และมีการแลกเปลี่ยนตั้งแต่เดือนมิถุนายนเป็นต้นมา โดยแลกเปลี่ยนภายในร้านอาหารและร้านซ่อมรถมอเตอร์ไซด์ มีคณะกรรมการดำเนินงานและมีพระอาจารย์เป็นที่ปรึกษา ใจที่ได้เท่ากับมูลค่าของข้าวที่สมาชิกนั้นๆ นำมาฝาก ไม่มีปัญหาเรื่องการปลอมแปลงเนื่องจากใจมีลายเซ็นของพระอาจารย์ซึ่งเป็นประธานกลุ่ม ในเรื่องของบทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชนนั้นทางกลุ่มไม่มีปัญหาใดๆ เพราะทางกลุ่มมีระบบแลกเปลี่ยนในชุมชนไม่นาน อย่างไรก็ตาม การมีระบบแลกเปลี่ยนชุมชนส่งผลให้ชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนในรูปแบบใหม่ สมาชิกได้มีโอกาสพบปะกันมากขึ้น ชาวบ้านส่วนมากยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับระบบดังกล่าว ซึ่งทางกลุ่มกำลังอธิบายเพื่อให้สมาชิกเกิดความเข้าใจในระบบแลกเปลี่ยนมากขึ้น การดำเนินงานในระยะต่อไปของกลุ่มคาดว่าจะขยายสมาชิกโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ เพื่อให้ชุมชนอุดหนุนสินค้าชุมชนที่มีการผลิตเอง

กลุ่มพัฒนาพึ่งพาตนเอง ได้กล่าวถึง “บุญกุดชุม” ว่า เริ่มจากการก่อตั้งกลุ่มเฮ็ดอยู่เฮ็ดกินเพื่อต้องการแก้ปัญหาพื้นฐานของตนเอง หลังจากชุมชนเริ่มมีการแลกเปลี่ยนสินค้าภายในชุมชนแล้วพัฒนามาเป็นการใช้เบี้ยหรือบุญกุดชุมแลกสินค้าและบริการ เช่น อาหาร แรงงาน การลงแขก

เป็นต้น โดยตลาดนัดมีทุกวันศุกร์ เสาร์และอาทิตย์ การใช้บุญกุศลกำหนดให้ใช้ไม่เกิน 100 บุญ สามารถขมิบุญได้โดยไม่ต้องค้าประกันหรือแลกเปลี่ยนกับเงินบาทใช้ความเชื่อใจเป็นสำคัญ มีการ ประเมินการใช้บุญของสมาชิกทุกเดือนจากบัญชีที่จ่ายไป ในการควบคุมบุญจะใช้สมาชิกเป็นตัวตั้ง ศูนย์บุญกุศลชุมชนปัจจุบันใช้ชื่อว่า “กลุ่มพัฒนาชุมชนพึ่งตนเอง” ส่วนบทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยน ชุมชนพบว่า ทางกลุ่มมีการกำหนดระเบียบของการใช้บุญกุศล มีการสร้างความเข้าใจแก่สมาชิก ป้องกันไม่ให้สมาชิกเข้ามาเพื่อหาผลประโยชน์จากกลุ่ม พยายามไม่ให้เกิดความแตกต่างระหว่างมูลค่าของสินค้ากับมูลค่าของสื่อเนื่องจากคนเห็นแก่ตัวมากขึ้น นอกจากนั้น นโยบายของรัฐมีการปิดกั้น ความคิดของชุมชน สำหรับการดำเนินงานในระยะต่อไปของกลุ่มคาดว่าจะผลิตสินค้าให้มีความ หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง โดยสินค้าที่ผลิตต้องสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีในชุมชน มีการสร้างความเข้าใจเผยแพร่แนวคิดให้ คนในชุมชนเข้าใจมากขึ้น ดำเนินการเพิ่มสมาชิก และขยายเครือข่าย เพื่อให้ชาวบ้านมีการใช้บุญกุศล ชุมชนมากขึ้น

กลุ่มผู้ผลิตกรรณกและหัวกรรณก ได้กล่าวถึง ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของทางกลุ่มว่า มีการ เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เกิดจากการแลกเปลี่ยนกรรณกกับสินค้าระหว่างสมาชิกกับร้านค้าชุมชน โดยสมาชิกผลิตกรรณกให้ทางร้านค้า นอกจากนี้ทางกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนกรรณกกับพ่อค้าทางมาเล เจีย มีระบบหักบัญชี ซึ่งใช้เงินเป็นหลัก สำหรับบทเรียนจากระบบแลกเปลี่ยนชุมชน พบว่า ทาง กลุ่มสามารถแลกเปลี่ยนสินค้าได้อย่างทั่วถึง มีการตั้งชื่อมากจึงไม่มีปัญหาเรื่องการคงค้างของสิน ค้า มีการดำเนินงานในลักษณะเชิงธุรกิจ กรรณกมีราคาเริ่มต้นตั้งแต่ 200 บาท การดำเนินงานใน ระยะต่อไปของกลุ่มคาดว่าจะสร้างเครือข่ายแบบเพื่อน เสี่ยว เกล็ด ดำเนินการเปิด WEBSITE ของ กลุ่ม ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ใน <http://www.thaitambon.com> และผลิตสินค้าให้มีความหลากหลายมากขึ้น

กลุ่มเลี้ยงโควังตอตัง ได้กล่าวถึง ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนของทางกลุ่มว่า เริ่มมีการแลก เปลี่ยนตั้งแต่เดือนสิงหาคมโดยแลกเปลี่ยนสินค้าภายในหมู่บ้านทุกวันเสาร์ การแลกเปลี่ยนสินค้า เป็นไปในลักษณะความพึงพอใจของแต่ละบุคคล เช่น แลกพริกกับมะเขือ แลกข้าวเจ้ากับข้าว เหนียว แลกโคหรือไก่พ่อพันธุ์แม่พันธุ์เพื่อผสมพันธุ์กัน เป็นต้น สำหรับบทเรียนจากระบบแลก เปลี่ยนชุมชน พบว่า คนที่มีสินค้าบางอย่างมากเกินไปสามารถแลกเปลี่ยนสินค้ากับคนที่ไม่มีและ ต้องการสินค้านั้นๆ ได้ การดำเนินงานในระยะต่อไปของกลุ่มคาดว่าจะมีร้านค้าชุมชนและขยาย เครือข่ายไปสู่ต่างจังหวัด

กลุ่มออมทรัพย์บ้านหนองอ้อเป็นกลุ่มที่เข้ามาสังเกตการณ์ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนในการ สัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ โดยทางกลุ่มยังไม่มี การเริ่มต้นเกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนแต่อย่างใด

นอกจากนี้ กลุ่มที่ 4 ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับข้อดีของระบบแลกเปลี่ยนชุมชนว่า ทำให้ชุมชน เกิดความสามัคคี มีความผูกพันมากขึ้น เกิดความเสียสละ เป็นการช่วยเหลือผู้อื่น สร้างคุณธรรม ที่ดี สามารถแลกเปลี่ยนได้อย่างหลากหลาย เป็นการรื้อฟื้นวัฒนธรรมเดิม ทำให้ชุมชนมีความพอใจ

ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กระตุ้นให้สินค้าเกิดการผลิต ทำให้คนขยันมากขึ้น ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นการออมเงินบาท ส่งผลให้หนี้สินลดลง และทำให้ชุมชนพ้นจากการเป็นทาสของเงินบาท

สำหรับข้อเสียของระบบแลกเปลี่ยนชุมชน กลุ่มที่ 4 ได้ให้ความเห็นว่า บางครั้งทำให้คนใจอ่อนรับสินค้าที่ไม่ต้องการอย่างเสียไม่ได้ พื้นที่ในการแลกเปลี่ยนมีจำกัด ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนบางระบบใช้ได้เฉพาะชนบท สินค้าไม่หลากหลาย คนส่วนมากไม่ยอมรับเนื่องจากยึดติดค่าเงินบาท อาจมีการปลอมแปลง ระบบแลกเปลี่ยนมีความยุ่งยากในทัศนะของชาวบ้าน ภาครัฐควรชี้แจงผ่านสื่อเนื่องจากชาวบ้านเข้าใจว่ารัฐบาลไม่ยอมรับระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

เนื่องจากความจำกัดทางด้านเวลา กลุ่มที่ 4 จึงไม่ได้อภิปรายข้อคิดเห็นที่มีต่อระบบแลกเปลี่ยนชุมชนลอยฟ้า (เพื่อน เสี่ยว เกลล)

ภาคผนวกที่ 3-5

สรุปการประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

สรุปแบบประเมินการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

เกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

กลุ่ม	การพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนอยู่ในขั้นตอน						จำนวนสมาชิกในระบบแลกเปลี่ยน		ปัญหาของระบบแลกเปลี่ยน					
	กำลังเตรียมความคิด, สอบถามความสนใจของสมาชิก	สมาชิกมีความสนใจและกำลังหารูปแบบ	มีการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างสมาชิก	มีการจัดตั้งเงินตราชุมชนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน	มีการหักบัญชีสินค้าหรือบริการ	อื่นๆ	ยังไม่เริ่มระบบแลกเปลี่ยน	เริ่มแลกเปลี่ยนเมื่อ (จำนวนสมาชิก)	ไม่รู้ว่าคนอื่นต้องการอะไร	สมาชิกมีของเหมือนกัน	สมาชิกไม่เห็นประโยชน์	สมาชิกไม่ซื้อสินค้า	ยุ่งยากในการจัดการ	อื่นๆ
เกษตรกรอินทรีย์ จำกัด	✓		✓	✓		มีการวางหุ้น		กค.46 (10คน)	✓				✓	สมาชิกยังไม่เข้าใจ, เกิดการแลกเปลี่ยนน้อย, ยังไม่มีการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน ส่วนใหญ่นำมาจากภายนอก, สมาชิกเห็นว่ายุ่งยาก
เกษตรกรศูนย์รวมน้ำใจเกษตรกรหญิง	✓	✓	✓	✓				มิย. 46 (18คน)	✓	✓				
อนุเยาวชนอีกต้นน้ำชี			✓			มีการจดบันทึก		กค.46 (6คน)			✓			

กลุ่ม	การพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนอยู่ในขั้นตอน						จำนวนสมาชิกในระบบแลกเปลี่ยน		ปัญหาของระบบแลกเปลี่ยน					
	กำลังเตรียมความคิด, สอดตามความสนใจของสมาชิก	สมาชิกมีความสนใจและกำลังหารูปแบบ	มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าระหว่างสมาชิก	มีการจัดบัญชีเงินตราชุมชนเป็นสื่อกลางในการ	มีการหักบัญชีสินค้าหรือบริการ	อื่นๆ	ยังไม่เริ่มระบบแลกเปลี่ยน	เริ่มแลกเปลี่ยนเมื่อ (จำนวนสมาชิก)	ไม่รู้จักคนอื่น	สมาชิกมีของเหมือนกัน	สมาชิกไม่เห็นประโยชน์	สมาชิกไม่พอใจในการ	อื่นๆ	
บ้านโหล่น			✓					๗๓.46 (12คน)	✓					
ศูนย์การเรียนรู้พลังชุมชน ค.หัวขบง	✓		✓					๗๓.46 (15คน)	✓		✓			
บ้านวังตอตั้ง		✓	✓					๓๓.46 (12คน)						
อีโต้โน้ย			✓					๗๓.46 (28คน)					หมู่บ้านของสมาชิกอยู่ห่างกัน มีปัญหาในการเดินทาง	
องค์กรชุมชนอีสาน	✓	✓					✓							
การเกษตร														
เกษตรกรยั่งยืนยุคหนองคาย		✓	✓	✓				มีค.43 (120คน)		✓				

กลุ่ม	การพัฒนากระบวนการแลกเปลี่ยนอยู่ในขั้นตอน					จำนวนสมาชิกในระบบแลกเปลี่ยน		ปัญหาของระบบแลกเปลี่ยน						
	กำลังเตรียมความคิด, สอบถามความสนใจของสมาชิก	สมาชิกมีความสนใจและกำลังหารูปแบบ	มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าระหว่างสมาชิก	มีการจัดบัตรอุปถัมภ์เงินตราชุมชนเป็นสื่อกลางในการ	มีการหักบัญชีสินค้าหรือบริการ	อื่นๆ	ยังไม่เริ่มระบบแลกเปลี่ยน	เริ่มแลกเปลี่ยนเมื่อ (จำนวนสมาชิก)	ไม่รู้ว่าคนอื่นต้องการอะไร	สมาชิกมีของเหมือนกัน	สมาชิกไม่เห็นประโยชน์	สมาชิกไม่พอใจในการจัดการ	อื่นๆ	
พัฒนาชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง			✓	✓		มีการจ้างแรงงานและ บริการตัดผม		มีค. 43(120คน)		✓				
สตรีเพื่อธุรกิจชุมชนและพัฒนาอาชีพ	✓	✓					✓						กลุ่มต้องมีความเข้มแข็งระดับหนึ่งก่อนจึงจะ	
ทอดผ้าป่าวันวังทอง			✓		✓			ณย.46 (40คน)		✓				
เครือข่ายเยาวชนเกษตร	✓	✓	✓							✓			ระยะทางในการเคลื่อนย้ายสิ่งของ ของการแลกเปลี่ยน	
บ้านวังใหม่	✓	✓					✓		✓	✓				

กลุ่ม	การพัฒนากระบวนการแลกเปลี่ยนอยู่ในขั้นตอน					จำนวนสมาชิกในระบบแลกเปลี่ยน	ปัญหาของระบบแลกเปลี่ยน								
	กำลังเตรียมความคิด, สอบถามความสนใจของสมาชิก	สมาชิกมีความสนใจและกำลังหารูปแบบ	มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าระหว่างสมาชิก	มีการจัดโครงสร้างชุมชนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน	มีการหักบัญชีสินค้าหรือบริการ		อื่นๆ	ยังไม่เริ่มระบบแลกเปลี่ยน	เริ่มแลกเปลี่ยนเมื่อ (จำนวนสมาชิก)	ไม่รู้ว่าคนอื่นต้องการอะไร	สมาชิกมีของเหมือนกัน	สมาชิกไม่เห็นประโยชน์	สมาชิกไม่รู้สึกดี	ยุ่งยากในการจัดการ	อื่นๆ
เครือข่ายแอมเนสตี้ภาคตะวันออก	✓	✓	✓		✓		✓	มค.45 (28คน)							
ชุมชนรวมมิตรสันพันธ์					✓			มิค.46 (30คน)			✓				วัดอุทัยในพื้นที่ไม่มี
เพื่อน เสือว เกลอส (สหกรณ์อ้อมทรัพย์)			✓					 (1200คน)				✓			
แม่บ้านมิตรภาพพัฒนา		✓	✓		✓			มิย.46 (7คน)	✓						
ร้านค้าชุมชน ต.ท่าเสา					✓			ตค.45 (10คน)		✓					คนในชุมชนยังไม่ทราบความสำคัญของการ
บ้านหนองอ้อ	✓	✓					✓		✓	✓	✓				

กลุ่ม	การพัฒนาระบบแลกเปลี่ยนอยู่ในขั้นตอน					จำนวนสมาชิกในระบบแลกเปลี่ยน		ปัญหาของระบบแลกเปลี่ยน					
	กำลังเตรียมความถึก, สอดถามความสนใจของสมาชิก	สมาชิกมีความสนใจและกำลังหารูปแบบ	มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าระหว่างสมาชิก	มีการจัดบัตรจองเงินตราชุมชนเป็นสื่อกลางในการ	มีการหักบัญชีสินค้าหรือบริการ	อื่นๆ	ยังไม่เริ่มระบบแลกเปลี่ยน	เริ่มแลกเปลี่ยน (จำนวนสมาชิก)	ไม่รู้ว่าคนอื่นต้องการอะไร	สมาชิกมีของเหมือนกัน	สมาชิกไม่เห็นประโยชน์	สมาชิกไม่พอใจในการจัดการ	อื่นๆ
ผู้ผลิตกรรมกรและหัวกรรมก			✓		✓	ใช้กรรมกเป็นสื่อแลกเปลี่ยน		มค.39 (140คน)			✓		ต้องการทุนระบบบัญชีให้รัดกุม
กลุ่มร้านค้าชุมชนบ้านตะโกละ	✓						✓			✓			
ชุมชนศิริวง	✓			1			✓						
กลุ่มอาหารทะเลแปรรูป		✓					✓			✓			
เครือข่ายจ.นครราชสีมา	✓						✓				✓		

กลุ่ม	การพัฒนากระบวนการแลกเปลี่ยนอยู่ในขั้นตอน						จำนวนสมาชิกในระบบแลกเปลี่ยน		ปัญหาของระบบแลกเปลี่ยน					
	กำลังเตรียมความคิด, สอบถามความสนใจของสมาชิก	สมาชิกมีความสนใจและกำลังหารูปแบบ	มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้าระหว่างสมาชิก	มีการจัดปฐกฐาเงินตราชุมชนเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน	มีการหักบัญชีสินค้าหรือบริการ	อื่นๆ	ยังไม่เริ่มระบบแลกเปลี่ยน	เริ่มแลกเปลี่ยนเมื่อ (จำนวนสมาชิก)	ไม่รู้ว่าการอื่นต้องการอะไร	สมาชิกมีของเหมือนกัน	สมาชิกไม่เห็นประโยชน์	สมาชิกไม่รู้สึกดี	ยุ่งยากในการจัดการ	อื่นๆ
เครือข่ายสภาธนาคารชุมชน อ.คลองท่อม		✓					✓							
เครือข่ายเพื่อน เสือทะเล			✓					ธค.42 (460คน)	✓					

สรุปแบบประเมินการสัมมนาเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 3

การเปรียบเทียบกับสถานการณ์ก่อนการเกิดระบบแลกเปลี่ยน

[illegible]

กลุ่ม	การทำกิจกรรมร่วมกัน ในชุมชน			การพูดคุยแลกเปลี่ยน กันในชุมชน			การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ในชุมชน			การรับรู้ปัญหาความ ต้องการในชุมชน			การปฏิบัติตามกติกา ของชุมชน			ความแตกต่างเหมือน ล้ำในชุมชน			ความขัดแย้งในชุมชน					
	เพิ่ม ขึ้น	เท่า เดิม	ลดลง	ไม่ สนใจ	เพิ่ม ขึ้น	เท่า เดิม	ลดลง	ไม่ สนใจ	เพิ่ม ขึ้น	เท่า เดิม	ลดลง	ไม่ สนใจ	เพิ่ม ขึ้น	เท่า เดิม	ลดลง	ไม่ สนใจ	เพิ่ม ขึ้น	เท่า เดิม	ลดลง	ไม่ สนใจ	เพิ่ม ขึ้น	เท่า เดิม	ลดลง	ไม่ สนใจ
ชุมชนรวมมิตรสัมพันธ์	✓				✓				✓											✓				
เพื่อน เลี้ยว เกล็ด(สหกรณ์ ออมทรัพย์คลองเตย	✓				✓				✓				✓				✓			✓				
แม่บ้านมิตรภาพพัฒนา	✓				✓				✓				✓				✓			✓				✓
ร้านค้าชุมชน ต.ท่าเสา	✓				✓				✓				✓				✓			✓				✓
ผู้ผลิตกรมกและหัวกรมก	✓				✓				✓				✓				✓			✓				✓

ความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบแลกเปลี่ยนชุมชน

1. คีมาก ทำให้รู้ว่าแต่ละกลุ่มผลิตสินค้าอะไรและต้องการสินค้าอะไร
2. ระบบแลกเปลี่ยนควรให้ชุมชนเป็นคนกำหนดเองถึงปัญหาและความต้องการ เพื่อช่วยกันปรับปรุงแก้ไข
3. คีมาก เพราะช่วยลดการใช้เงินบาทลงได้มาก มีการทำอยู่ทำกินที่หลากหลาย
4. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นเพราะยังมีชุมชนที่ยังไม่มีความเข้าใจ
5. ควรขยายวงกว้าง ไปถึงระดับจังหวัด ภาคและประเทศ
6. ควรปลูกจิตสำนึกของชุมชนมิให้ถือระบบกำไร-ขาดทุนมาใช้กับระบบแลกเปลี่ยน
7. เป็นทางเลือกและเครื่องมือของการใช้แนวคิดการพึ่งพาตนเองของชุมชน เพื่อตอบสนองต่อการผลิตและความต้องการของคนในชุมชน
8. เห็นความสำคัญของระบบแลกเปลี่ยน ควรมีการแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง มีการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนกัน
9. เป็นระบบที่น่าสนใจ แต่การแลกเปลี่ยนยังมีทั้งในชุมชนและนอกชุมชน จึงต้องสร้างความเข้าใจในชุมชนอย่างชัดเจนด้านการดำเนินโครงการ
10. โครงการแลกเปลี่ยนของพรหมพิราม จ.พิษณุโลก น่าสนใจและน่าจะส่งเสริมให้เป็นโครงการต้นแบบในการฟื้นฟูวิถีชีวิต ความเอื้ออาทรและวัฒนธรรมที่ดีงาม
11. ระยะเวลาในการดำเนินโครงการน้อยเกินไป เพราะการแลกเปลี่ยนต้องอาศัยระยะเวลาในการค้นหารูปแบบที่เหมาะสม การสร้างความรู้ความเข้าใจฐานคิดในการจัดทำระบบแลกเปลี่ยนอย่างชัดเจน เพื่อผลักดันให้เกิดเป็นค่านิยม วัฒนธรรมอันดีงามต่อไป
12. ถ้าระบบดำเนินไปได้จะเกิดประโยชน์ แต่ยังมีอุปสรรคในการดำเนินการหลายอย่าง
13. เป็นความคิดที่ดีแต่ควรพัฒนาการแลกเปลี่ยนให้กระจายไปยังชุมชนอื่นด้วย เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและเป็นการช่วยเหลือระหว่างชุมชน
14. กลุ่มที่แลกเปลี่ยนอยู่แล้ว เช่น การแลกเปลี่ยนของ ออกรณญกุลชุม นั้นยังมีข้อจำกัด คือสามารถทำได้เฉพาะภายในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกันเท่านั้น บางพื้นที่ก็ไม่สามารถทำได้เพราะอยู่ห่างไกลกันหรือผลิตสินค้าเหมือนกัน และสิ่งของที่แลกเปลี่ยนยังไม่ใช่ว่าทำรายได้ให้แก่ชุมชนได้
15. เป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิม มีการเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน เอาใจมาช่วยเหลือกัน เป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ไม่เอาเรื่องทุนมาเป็นตัวตั้ง ได้พบปะแลกเปลี่ยนมีการเรียนรู้เป็นบ่อเกิดการสร้างสรรคในสังคม แต่อาจทำได้ในชุมชนดั้งเดิม ชุมชนใหม่อาจทำได้ยากเพราะส่วนใหญ่ต้องอาศัยเทคโนโลยีจากภายนอกที่มีต้นทุนสูง แต่ทั้งสองชุมชนควรพิจารณาถึงความเหมาะสมกับชุมชนของตน

16. เป็นสิ่งที่ทำมาแล้วในอดีต เพื่อแต่หยุดไปนานประชาชนจึงลืมและยังยึดติดกับเงินตราเป็นสำคัญ และเมื่อมีการฟื้นฟูการแลกเปลี่ยนขึ้นมาใหม่จะทำให้ประชาชนสามารถหลุดพ้นจากการเป็นทาสเงิน
17. ควรคำนึงถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่น ชุมชน ภาคแล้วค่อยสร้างเครือข่ายระดับภาคขึ้น
18. ระบบแลกเปลี่ยนทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น มีการช่วยเหลือตนเองให้รู้จักผลิต มีความกระตือรือร้นและช่วยให้ชุมชนพึ่งตนเองมากขึ้น
19. เป็นระบบที่ดีมาก ทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในชุมชน และทำให้รู้ข้อมูลว่าใครทำอะไร ที่ไหนและสินค้าราคาเท่าไรเกิดการกระจายสินค้า ขยายเครือข่าย
20. ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์พื้นฐานในการดำเนินชีวิต รื้อฟื้นองค์ความรู้ในการกินการใช้ซึ่งอาจนำมาพัฒนาสินค้าที่ผลิตเองและสินค้าที่แลกเปลี่ยนให้มีความหลากหลายมากขึ้น
21. ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองกับความเข้มแข็งของชุมชนมีความเชื่อมโยงเป็นเหตุและผลกัน ระบบแลกเปลี่ยนช่วยให้ชุมชนเข้าใจปัญหาของตนเองและช่วยหาทางแก้ปัญหาร่วมกันนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน ในทางกลับกันชุมชนจะนำระบบแลกเปลี่ยนมาดำเนินการอย่างจริงจังได้นั้น ชุมชนต้องมีการดำเนินกิจกรรมในลักษณะของกลุ่มหรือเครือข่ายต่อเนื่องมาแล้วระดับหนึ่งแล้ว ชุมชนจึงจะมีความเข้าใจและดำเนินกิจกรรมเศรษฐกิจพึ่งตนเองมาก่อนแล้ว เช่น เกษตรทางเลือกหรือเกษตรทฤษฎีใหม่ การออมทรัพย์เพื่อการผลิต ธุรกิจชุมชน เป็นต้น
22. สร้างความสามัคคีที่ดีต่อเครือข่ายทุกภาค
23. ได้สินค้าตามที่กลุ่มต้องการ ทั้งด้านคุณภาพและราคา
24. ควรสร้างจิตวิญญาณ เป็นตัวของตัวเอง พึ่งตนเอง และมีองค์กร
25. มีประโยชน์มากเพราะสามารถนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้กับกลุ่มและให้ความรู้กับสมาชิกในแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ
26. เป็นระบบที่ดีมากเพราะช่วยแก้ปัญหาได้หลายๆด้าน เช่น ด้านราคาสินค้า ปัญหาพ่อค้าคนกลาง อีกทั้งแต่ละคนหรือแต่ละภาคยังได้มาลงทุนร่วมกัน ร่วมเป็นส่วนส่วนชีวิตด้วยกัน
27. ระบบช่วยให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในระดับหนึ่งถ้ามีการบริหารจัดการฐานข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นธรรม
28. ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้มากขึ้น มีการประหยัดออมทรัพย์มากขึ้นและช่วยให้เงินไม่ไหลออกนอกชุมชน
29. ควรขยายเครือข่ายระบบแลกเปลี่ยนให้มากขึ้น

30. ควรมีการยอมรับมากขึ้น โดยรัฐเป็นสื่อกลางในการยืดอกเงินของประชาชนให้ลดน้อยลงด้วย
31. ไม่อยากให้มีการตั้งราคาสินค้าเพราะจะทำให้คิดถึงเรื่องของการได้เปรียบเสียเปรียบขึ้น ถ้าจำเป็นต้องมีอัตราแลกเปลี่ยนน่าจะแบ่งเป็น 2 ระบบ คือ
- การแลกเปลี่ยนค้ากับสินค้าที่เป็นผลผลิตในชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่คำนึงถึงราคา
 - การแลกเปลี่ยน โดยใช้เงินและสิ่งที่แทนค่าเงิน ใช้ซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่ผลิตเองไม่ได้ ต้องซื้อจากนอกชุมชน
32. ระบบแลกเปลี่ยนช่วยปรับค่านิยมของคนในชุมชนเกี่ยวกับค่าเงินบาท เพราะปัจจุบันคนถือเงินเป็นพระเจ้า มีความเห็นแก่ตัวขาดจิตสำนึกในการช่วยเหลือกัน ระบบช่วยให้ชุมชนลดการใช้จ่ายเงินบาท มีการร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชน ร่วมสร้างอาชีพในชุมชนทำให้เกิดรายได้
33. เป็นระบบที่ดี แต่นอกจากการแลกเปลี่ยนสิ่งของแล้วควรมีการแลกเปลี่ยนความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของชุมชนด้วย คล้ายๆเป็นทิววัฒนธรรมแลกเปลี่ยนกัน
34. เป็นความคิดที่ดี แต่ต้องเตรียมให้สมาชิกกลุ่มทำความเข้าใจให้ตรงกัน โดยเน้นประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ
35. หากมีการแลกเปลี่ยนระดับภาคจะดีมาก เปรียบเทียบเหมือนกับรัฐบาลไทยร่วมมือกับรัฐบาลต่างประเทศที่อยู่ในเอเชียด้วยกัน เช่น การร่วมมือชายขอบพารา ด้านการเงินคือเอเชียบอนด์ ส่วนการแลกเปลี่ยนชุมชนถ้าพัฒนาถึงขั้นนั้นจะดีมาก
36. ระบบแลกเปลี่ยนชุมชนเป็นเรื่องที่ดีงาม ควรมีการขยายเครือข่ายต่อไปสู่ระดับจังหวัด เพื่อแก้ปัญหาราคาสินค้าได้และอยู่ได้อย่างพอเพียง
37. ควรมีการปลูกฝังให้กับเด็กๆ ต่อไป

คณะวิจัย

ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน

ดร.ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์

ผศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชูგი

รศ.ดร.จิราภรณ์ สถาปนะวรรณะ

ดร.ทิพวัลย์ สีจันทร์

คุณจักรชัย โฉมทองดี

คุณณัฐสัน ศุภวัตรวรคุณ

คุณพรพิศรา กลังภูเขียว

คุณอรสา สุนันท์

คุณมังกร ชัยชนะคารา

ผู้จัดการโครงการ

คุณชลจิตต์ ยุกตะนันท์